

до групи критичних чинників національної безпеки із відповідною прямою загрозою для внутрішньої стабільності та втратою позицій геополітичного й гео економічного характеру.

В. Будкін,

доктор економічних наук, професор

ЕТНОЕКОНОМІКА

В економічній літературі практично не розробляється така важлива проблема, як особливості впливу етнонаціональних факторів на структуру світової та національних економік. Значною мірою це пов'язано з тим, що до останнього десятиріччя ХХ-го ст. домінували два основні, прямо протилежні, але реально існуючі явища у співвідношенні взаємодії та взаємозалежності між етносом і його впливом на специфіку господарських процесів. Перше з них було викликане початковою стадією нівелізації цивілізаційних особливостей різних країн під впливом глобалізації та необхідності засвоєння досягнень НТР. Ці процеси були породжені об'єктивними умовами розвитку найбільш розвинутих країн й тому віддзеркалювали риси етнокультури саме цих держав, які ініціювали їхнє розповсюдження в усьому світі. З'ясувалося, однак, що цей вплив в інших країнах засвоювався в основному лише окремими верствами населення (молоддю та його найбільш багатим прошарком) й до того ж вилився в поширенні одного, американського типу життєсприйняття і життєдіяльності. Тому він спочатку не зміг суттєво вплинути на всю соціокультурну структуру більшості країн, а через неї — і на перебудову пропорцій у національному споживанні та залежному від нього виробництві докорінно іншого, космополітичного характеру. Навіть у найбільш "американізованих" країнах (Японія, Південна Корея, Тайвань тощо) відбувся своєрідний симбіоз власної та імпортованої культур як в широкому плані, так і в господарській сфері. Для найбільш економічно розвинутих держав західноєвропейського регіону згадані процеси також не були конфронтаційно чужорідними з етнокультурного боку, вони реально відповідали перспективним потребам розвитку й не могли суперечити соціальним та економічним засадам цивілізаційного характеру. Тому конфронтація із "американізмом"

у деяких з них, зокрема, у Франції, обмежилася сферами не господарської, а лише духовної культури та зовнішньої політики. Стосовно ж країн, що розвиваються, і взагалі менш розвинутих країн, то найширшому вкоріненню цього цивілізаційного типу в усіх його аспектах, включаючи господарські, у цей період заважали суто економічні причини — відсутність у основної маси населення необхідного рівня освіти та доходів для переходу на більш високий, "американізований" тип життя. В СРСР, країнах соціалістичного табору та "соціалістичної орієнтації" до цього був доданий адміністративний ресурс протистояння впливу Заходу.

Дія ще двох факторів внутрішнього та зовнішнього характеру додатково обмежувала актуальність аналізу питань етноекономіки. Перший з них був пов'язаний з тим, що, крім суто переселенських держав (США, Австралія, ЮАР тощо) та країн з усталеною протягом століть багатонаціональною структурою (Швейцарія, Фінляндія, Канада тощо), де проблеми всебічного співжиття етносів (у тому числі й у господарській сфері) мають стабільний характер, більшість державних утворень світу визначалася мононаціональною структурою населення. Як наслідок — ситуація і в першій, і в другій частині цих країн не вимагала посиленої уваги до аналізу суто етнонаціональних складових економічного розвитку. Другим фактором такого ж ставлення до зазначеної проблеми в той період порівняно з підвищенням її актуальності в сучасних умовах було те, що перші раунди ГАТТ ще не могли привести до такого високого рівня лібералізації доступу до національних ринків, який би загрожував пріоритету їхньої національної самобутності.

Ситуація докорінним чином змінилася, починаючи з останнього десятиліття ХХ ст. Глобалізація в цей час перейшла ту грань, коли вона вже ламає державні економічні кордони всіх країн світу. Цей процес посилюється ще більше дією таких суб'єктивних факторів (значною мірою — і вимушеного характеру), як згода більшості з них на вимоги СОТ, а значної частини — на участь в інтеграційних угрупованнях з їхньою домінантою наднаціональних економічних пріоритетів. До цього треба додати ще суттєву інтенсифікацію міграційних процесів, що привело в країнах Європи та Північної Америки до виникнення великих не лише інонаціональних, а й

іноцивілізаційних прошарків, які з-за своєї масовості не розпливаються в середовищі основного населення, а зберігають власний тип життєдіяльності, включаючи його економічну складову. Внаслідок цього в багатьох країнах світу вже виникла і продовжує розвиватися двоїста споживчо-виробнича структура господарства, в якій переважають економічні критерії автохтонного населення, але швидко зростає й сектор відповідних критеріїв колишніх іммігрантів та їхніх нащадків.

Глобалізація привела до виникнення такого дуалізму й в міжнародному масштабі. Зараз уже не можна обійтися в жодній країні без оволодіння комп'ютерною технікою, поглиблюється всесвітній процес уніфікації та стандартизації виробництва і споживання, прискорюється формування глобальних валютно-фінансової, транспортної, комунікаційної систем тощо. Все це впливає на певну корекцію суто національних економічних процесів різного цивілізаційного забарвлення, але ще як привнесений, не іманентний природі таких процесів елемент. У залежності від ментальних, соціальних, культурних, ідеологічних (насамперед, стосовно релігійних обмежень) уподобань й економічних можливостей населення все зростаючої кількості мусульманських, буддистських, латиноамериканських, а також обмеженого числа африканських країн більшою чи меншою мірою включається у споживання зазначених досягнень НТР і глобалізації. Але в сучасних умовах це поки що виступає як паралельне споживання, не лише привнесене, а й значною мірою нав'язане ззовні. Пріоритетом усе ще залишається етнонаціональна складова економічних реалій переважної частини країн світу, яким поступається культура виробництва і споживання інтернаціонального гатунку. Агресивність останньої породжує її стихійне несприйняття або засновану на релігійно-ідеологічних засадах протидію на національному рівні, а також масові виступи антиглобалістів у останні роки у світовому масштабі.

Інтеграція цих двох економічних культур — інтернаціональної та етнонаціональної — розтягнеться, найбільш вірогідно, на довгий період. Про це, зокрема, свідчить історичний досвід подібних процесів менш усеохоплюючого характеру. Навіть в умовах жорсткого, у тому числі військового примусу, Риму знадобилося декілька століть для сприйняття її передової тоді господарської моделі на підкорених територіях, яка до того ж

була швидко втрачена внаслідок розтрощення Римської імперії варварськими племенами. Іншим є вже більш близький за часом приклад Російської імперії та СРСР, що, як з'ясувалося після 1991 р., за два століття спромоглися лише частково уніфікувати господарське життя населення Євразійського субконтиненту, особливо народів Прибалтики, Кавказу та Середньої Азії. Повертаючись до сучасності, можна відзначити, що відносини між інтернаціональною та етнонаціональними економічними культурами на державному, інтеграційно-регіональному та міжнародному рівнях мають зараз значні й до того ж вагомні елементи конфронтаційності. Тому визначення можливостей їхнього зменшення, як і взаємної адаптації, зближення та утворення з цих двох різних складових якоїсь спільної економічної культури надає вивченню проблем етноекономіки особливої актуальності в сучасних умовах.

А. Хахлок,
кандидат економічних наук

ТРАНСПОРТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Проблема переходу національної транспортної системи на стандарти транспортного обслуговування розвинутих країн постала в якості головної в процесі вироблення і проведення активної техніко-економічної транспортної політики держави.

Аналіз стану та перспектив сучасного економічного розвитку світу, інтеграційних процесів в Європі й Азії, участі України в цих процесах (намагання стати членом ЄС та участь у створенні ЄЕП) дозволяє зробити певні висновки та прогнози стосовно розробки та проведення транспортної політики держави.

Такі сталі високі темпи зростання світової економіки в останні роки зумовлені, насамперед, збільшенням виробництва в промислово розвинутих країнах та країнах — сусідах України, на які припадає основний експорт нашої держави, дозволяють спрогнозувати збільшення обсягів перевезень, у тому числі й у закордонному й транзитному виконанні. Загальний річний оборот транзитних перевезень вантажів країн, що межують із нашою державою, та власних експортно-імпорتنних вантажів за